

ХРОНІКА НАУКОВОГО ЖИТТЯ

УДК 94(477+438)

DOI 10.33287/101829

Венгерська В.О.

д.і.н, завідувач кафедри історії
України Житомирського державного
університету ім. Івана Франка
vengerska@ukr.net

Білобровець О.М.,

к.і.н., доцент кафедри історії
України Житомирського державного
університету ім. Івана Франка
bilobrovets@gmail.com

ЮВІЛЕЙНИЙ 2018 РІК В ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ НАУКОВОМУ ДІАЛОЗІ (ОГЛЯД КОНФЕРЕНЦІЙ)

2018 науковий рік був наповнений різноманітними науковими заходами: від міжнародних конференцій, масштабних симпозіумів до камерних семінарів та круглих столів. Найбільший вплив на тематику наукових зібрань мали події сторічної давнини. Перш за все, йдеться про рік завершення Великої війни (1914-1918 рр.), руйнації імперій та створення нових національних держав. Оскільки більшість названих подій відбувалася влітку-восени, саме на цей період й була запланована серія міжнародних наукових конференцій, присвячених їм. У короткому огляді складно розглянути всі наукові заходи, які відбувались в Україні та за кордоном, тож пропонуємо зупинитись на тих конференціях, в яких безпосередню участь брали автори цього огляду.

27-29 червня 2018 р. у Львові, в Українському католицькому університеті відбувся масштабний науковий конгрес для представників гуманітарних наук. Організатором заходу виступила Міжнародна асоціація гуманітаріїв (МАГ), яка була заснована у 2007 році за сприяння Корпорації Карнегі у Нью-Йорку та Американської ради наукових товариств, як незалежна асоціація вчених-гуманітаріїв переважно з Білорусії, Росії та України. Цьогорічна конвенція була підтримана також Міжнародним фондом Відродження, Асоціацією слов'янських, східноєвропейських

та євразійських досліджень (ASEEES) та програмою «Науковий Львів» Львівської міської ради.

МАГ, яка серед іншого ставить своїм завданням реагувати на соціальні та інтелектуальні виклики, зумовлені крахом комуністичної системи, процесами глобалізації та нового національного будівництва, виступає також організатором наукових проєктів та конференцій. Зазначена на конвенції тема «Образ Себе» була продовженням теми, піднятої на Літньому Конгресі ASEEEES-MAG 26-28 липня 2016 р. «Образ іншого». Вона пропонувала учасникам представити дослідження про презентацію себе держав, суспільств, груп інтересів, соціальних рухів, осіб різноманітними засобами, зокрема через мову, культуру, літературу, політику, історію.

Учасниками конгресу стали понад 400 науковців з 32 країн світу, включаючи Північну Америку, Західну Європу, Україну, Білорусь, Росію, Польщу та інші країни Східної Європи. Програма включала 119 тематичних панелей з більш ніж 400 доповідями.

На урочистому відкритті конвенції виступили ректор Українського католицького університету Богдан Прах, Львівський міський голова Андрій Садовий, колишній президент Асоціації слов'янських, східноєвропейських та євразійських досліджень В. Розенберг, директор міжнародних програм Американської Ради наукових товариств та Варшавського університету А. Тимовський. На пленарному засіданні було представлено доповіді на тему: «Між об'єктивністю та приналежністю: порядок денний для гуманітарних наук» Т. Щитцової з Європейського гуманітарного університету у Вільнюсі і В. Корабльової з Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Серед загальної гуманітарної тематики обговорювались також питання, які стосувалися польської історії, українсько-польських відносин та історичної пам'яті обох народів, що стала предметом дискусій останнього часу. Цьому були присвячені, зокрема секція «Образ нації, образ мігранта: між Польщею та Україною». На ньому виступили з української сторони О. Білобровець з представленням польського суспільства в Україні у 1917 р. та С. Гладишук про оцінку українців польською адміністрацією після завершення Першої світової війни. З результатами досліджень

українського і польського середовища виступили учасники круглого столу на тему «Сучасний польсько-український конфлікт пам'яті».

Подібні наукові заходи дають можливість проведення широкої міждисциплінарної міжнародної дискусії, обговорення дражливих і актуальних питань минулого і сучасності, а також налагодженню стосунків науковців різних країн.

20-21 вересня 2018 р. у Кременці Тернопільської області проходила Міжнародна наукова конференція: «Волинь в українській, польській і світовій історіографії». Ініціаторами та головними організаторами якої виступали Кременецька Гуманітарно-Педагогічна Академія імені Тараса Шевченка та Вармінсько-Мазурський Університет в Ольштині (Польща). Головою організаційного комітету та «двигуном» конференції став професор Вармінсько-Мазурського університету Г. Й. Стронський.

Українські та польські історики, культурологи, музейники, архівісти, історики культури, архітектори, журналісти зібрались у стінах Кременецької Академії, яка є спадкоємицею відомого Волинського ліцею та колишнього єзуїтського колегіуму. Місце для подібного зібрання надзвичайно символічне, оскільки тривалий час Кременецький ліцей залишався потужним центром науки та освіти Правобережжя, з ним пов'язані долі видатних діячів історичної Волині, що відіграли помітну роль як в польській, так і українській історії. Символізм місця створював творчу атмосферу, сприяв плідному науковому діалогу. Учасники конференції змогли уникнути відвертої конфронтації з приводу складних питань спільної історії, дискусія була коректною й носила виключно науковий характер.

Конференція розпочалась із привітання ректора Кременецької Гуманітарно-Педагогічної Академії ім. Тараса Шевченка, професора А. Ломаковича та Генерального Консула республіки Польща у Луцьку пана Веслава Маріана Мазура. Ректор академії презентував нові видання навчального закладу, окреслив подальші перспективи його розвитку. Пан Консул наголосив на важливості тісної співпраці між польським та українськими вченими, зупинився на історичній ролі Кременецького ліцею та важливості закладу у розвитку Правобережжя у першій половині ХІХ ст.

Модерував роботу першої сесії «Регіон, пам'ять» професор Г. Стронський. Він

окреслив основні проблеми та виклики, перед якими постали сучасні українське та польське суспільства, наголосивши на важливості збереження незаангажованості істориків до політичних проектів. Розпочав роботу секції виступ В. Собчука (Кременець) «Волинь на історичній карті Центрально-Східної Європи», у якому головна увага була приділена визначенню історичного ядра краю, її поетапним територіальним прирощенням. Доповідач запинився й на термінологічних аспектах, а також особливостях маркування краю. Поза увагою доповідача не залишилися питання картографії, зокрема, були проаналізовані історичні форми презентації регіону на історичних та географічних картах Центрально-Східної Європи. Пам'ятевий дискурс ліг в основу доповіді професора Ю. Ємельянової (Луцьк). Вона зупинилась на аналізі стереотипів щодо сприйняття й «історичної» приналежності краю, які відтворювались, частково продовжують відтворюватись як в українській так і польській історіографії.

Жива дискусія виникла під час обговорень виступів професора В. Трофимовича (Остріг) та польського історика Ренати Розбіцької (Ольштин). Доповідачі зупинились на проблемах подолання асиметрії пам'яті й браку знань про Волинську трагедію 1943 р., політизації проблеми та її інструменталізації представниками правих політичних сил як в Польщі, так і в Україні.

Окремий блок питань стосовно економічного розвитку краю, діяльності польських парамілітарних організацій, участі української і російської політичної еміграції у житті краю в 20-50-х рр. ХХ ст., представлених в українській і польській історіографії був розглянутий на другій сесії. Група польських істориків Вармінсько-Мазурського університету в Ольштині свої наукові зацікавлення пов'язали із вивченням питань розвитку культури та релігії волинського краю. Зокрема, присутній на конференції професор Анджей Шмит (Ольштин, Польща), (автор монографії про Кременецький ліцей, який на думку дослідника, є зразком просвітницької моделі школи на території України у першій половині ХІХ ст.), виступив з доповіддю про середні школи на Волині. Архітектурним пам'яткам Волині присвятили свої виступи польські історики Я. Левіцький та М. Корпаля. Сучасну історіографію проблем розвитку православної церкви на Волині, зокрема Почаївського монастиря, представили українські історики А. Смирнов та О. Булига.

Кременецька конференція продемонструвала й збереження певних комунікативних та методологічних проблем в сучасній українській науці, а також відмінності у фокусах досліджень, трактуванні й сприйнятті тих чи інших історичних феноменів. Йдеться про відокремленість вчених різних регіонів, навіть з відносно близьким географічним розташуванням, слабкість наукових контактів, що серед іншого, призводить й до понятійної неузгодженості (що, на жаль, є загальником для нашої науки). По-перше, йдеться про сприйняття та трактування обрисів та змісту історичного регіону «Волинь», що серед іншого знайшло відображення й у використанні доволі суперечливого конструкту та його наповнення – «українська еліта Західної Волині 1921-1939 рр.». Волинь як історико-географічний регіон має свою специфіку, яка пов'язується із його належністю до різних держав у різні періоди. Вчені, які представляли університети умовно Західної Волині (Луцька, Рівного, Кременця, Острога) фактично у кожній доповіді наголошували на відособленості регіону від східної частини, перш за все Житомира та Житомирщині, й периферійності останньої по відношенню до «історичного ядра». І якщо для дослідників-гуманітаріїв Житомирщині важливою конструкцією та об'єктом дослідження є феномен «Великої Волині», що пов'язується із більш ніж сторічним періодом існування Волинської губернії з центром у Житомирі, то для наших «західних» колег подібний підхід видається малоприйнятним. Звісно, що існує певне історичне підґрунтя для пояснення подібної позиції, в якому так званий імперський контекст відіграє не останню роль.

Другий день конференції продовжили не менш цікаві доповіді, об'єднанні сесійними темами «Культура, релігія», «XVI-XIX ст.», «XIX – поч. XX ст.», «Дослідники». Історіографічні аспекти історії повсякдення, міської історії, джерелознавчі студії з аналізом Литовських метрик, гродських книг, формування образу Волині на сторінках місцевої польськомовної періодики, життя польського суспільства Правобережної України та Волині, зокрема, аналіз постатей Т. Чацького, І. Чарторійської, Я. Гофмана та їх місця в історії Волині були презентовані у низці доповідей українських та польських істориків (В. Атаманенко, М. Махуня, К. Лозинського, А. Коритко, Т. Цисельського, А. Олексюка, Е. Мінаковські, В. Венгерської, О. Карліної, О. Білобровець та Г. Стронського).

Завершили роботу конференції екскурсії до музею Академії та замків у Збаражі й Вишнівці. Міжнародна конференція у Кременці стала майданчиком для плідного наукового спілкування, обміну думками і позиціями з різних проблем історії та історіописання, в тому числі й так званих «незручних» питань в історії Волині, та в цілому, Польщі й України.

27-28 вересня 2018 р. у Харківському національному університеті імені Василя Каразіна проходила Міжнародна наукова конференція «1918 рік в історії Центрально-Східної Європи: до 100-річчя проголошення незалежності УНР та 100-річчя відродження Польської державності». Форум зібрав відомих та молодих вчених практично з усіх університетських центрів України та Польщі. Конференція розпочалась із відкриття виставки у музеї історії університету «Українські сліди на Пйотрковській землі». У роботі пленарного засідання взяли участь та виступили із доповідями й презентаціями українські й зарубіжні вчені. Із привітальним словом до учасників звернулися Генеральний Консул Республіки Польща у Харкові Януш Яблонський, іноземний член Болгарської академії наук, професор Михайло Станчев, директор Програми сучасних українських студій Канадського інституту українських студій Альбертського університету, професор Володимир Кравченко.

Із доповідями на пленарному засіданні виступили: професор В. Верстюк, який зупинився на аналізі військово-політичних, економічних та соціальних викликів, перед якими постала Україна у 1918 р., А. Русначенко запропонував огляд політичної ситуації у Прибалтиці та Україні в порівняльному аспекті. Професор Р. Баттервік-Павліковський проаналізував особливості руйнацій імперій та формування націй й національних держав на прикладі Польщі. Розгляду та аналізу концепції Ю. Пілсудського щодо нової розстановки політичних сил у Центрально-Східній Європі протягом 1918-1921 рр. присвятив свою доповідь П. Окулевич. Доповіді викликами низку питань та жваві обговорення, найбільш активними дискусантами були професори А.Киридон та С.Троян, а також С. Ганус.

Особливістю пленарного засідання конференції стала значна кількість презентацій нових монографій, альманахів та наукових періодичних видань. До уваги учасників були запропоновані: Польський альманах, який є щорічним виданням ХНУ ім. Василя Каразіна, біографічний словник, присвячений видатним полякам Харькова

(упорядник Л. Жванко), серія здійснених перекладів, зокрема, мемуарів одного з речників польсько-українського порозуміння Яна Станіслава Лося, дослідження сучасного польського соціолога Д. Вояковського про ментальні кордони в Європі «без кордонів» (за науковим редагуванням професорів А. Киридон та С. Трояна), а також ґрунтовну роботу А.Киридон «Гетеротопії пам'яті. Теоретико-методологічні проблеми студій пам'яті». Періодичне наукове видання Житомирського державного університету імені І. Франка «Intermagum: історія, політика, культура» презентувала В. Венгерська.

Робота конференції складалась із трьох секційних блоків та круглого столу «Українсько-польські відносини 1918-1921 рр.: уроки історії та виклики сучасності». Історики ЖДУ ім. І.Франка (О. Білобровець та В. Венгерська) виступали та брали участь у дискусіях секції «Українці та поляки в умовах Першої світової війни». Теми їх доповідей, відповідно «Ставлення польського суспільства в Україні до створення національної армії в роки Першої світової війни» та «Національні військові частини в умовах Великої війни: спільні витоки, відмінності та політичні наслідки діяльності». Керували роботою секції професори Д. Чорний (Харків) та М. Коженювський (Люблін), які також виступили із доповідями. Так, М. Коженювський зупинився на аналізі реакції поляків Києва та рівні їх залучення до реалізації українських політичних проектів протягом 1917-1918 рр. В роботі секції також взяли участь вчені з Києва, Харкова, Миколаєва, Варшави та Любліна. Серед учасників була й представниця національного банку України Н. Трифонова, яка є головним зберігачем фондів Музею грошей Національного банку. Вона зупинилась на розгляді випуску перших купюр Української Народної Республіки а також продемонструвала нові монети та бони, приурочені до річниці Української революції.

Серед польських та українських вчених, які взяли участь у роботі конференції та виступали у секціях «Україна у 1918 році: державотворчі процеси», «1918 рік як точка біфуркації новітньої історії Центрально-Східної Європи»: професори та дослідники М. Станчев (Харків), С. Наумов (Харків), А. Киридон (Київ), С. Троян (Київ), Л. Жванко (Харків), С. Потрашков (Харків), О. Богдашина (Харків), О. Коник (Херсон), І. Райковський (Івано-Франківськ), О. Проневич (Київ), В. Гулай (Львів), О. Сич (Чернівці), О. Рябченко (Харків), С. Ганус (Ужгород), Д. Бондаренко (Одеса),

Р. Тимченко (Київ), О. Кравчук (Вінниця) та їх польські колеги Р. Дрозд (Слупськ), Є. Синкевич (Перемишль-Черкаси), М. Шуміло (Варшава), М. Миколайчук (Познань), Т. Матушак (Пйотрков Трибунальський), Г. Струква (Познань), Т. Срогош (Ченстохов), Д. Тарасюк (Люблін), М. Кротофіль (Торунь) та інші. Доповіді супроводжувались жвавими обговореннями та обміном думками.

Фінансування конференцій на жаль, залишається найбільш проблемною частиною їх організації. Успішному проведенню форуму сприяли Канадський інститут українських студій Альбертського університету та Генеральне консульство республіки Польща у Харкові. Неповторна інтелектуальна атмосфера найстарішого університету нашої країни, а також творча аура другої столиці були органічною частиною конференції.

Щорічна міжнародна наукова конференція під загальною назвою «Україна-Польща: спільні шляхи до свободи» проходила 5 жовтня у Житомирському державному університеті імені Івана Франка. Її організаторами, вже традиційно, виступали: ЖДУ ім. І. Франка (історичний факультет), інститут історії НАН України (відділ новітньої історії та політики) Житомирська Громадська організація «Союз польської шляхти Житомирщини», Лабораторія візуальної антропології (Житомир), Академія «Ігнатіанум» (Краків, Польща), Католицький університет ім. Івана-Павла II (Краків, Польща).

Кожного року науковий симпозіум має спеціальну тематику. Цьогорічна конференція присвячувалась 100-річному ювілею проголошення державної незалежності Польщі та Української народної республіки, й проходила під загальною тематикою: «Національні держави Центрально-Східної Європи новітньої доби: історичні аспекти, формування модерної політичної карти, криза та їх «перезавантаження».

В конференції взяла участь віце-консул Генерального Консульства Республіки Польща у Вінниці Агнешка Гуральська, яка відкрила виставку, присвячену 100-річному ювілею незалежності Польщі та проголосила привітання учасникам конференції. Від імені ректорату до учасників звернулась проректор з наукової роботи, професор Наталія Сейко.

Форум зібрав поважних та молодих вчених з усіх куточків України, польські наукові та освітні центри представляли дослідники з Варшавського та Варміно-Мазурського університетів.

Модератором першого пленарного засідання виступив професор Георгій Касьянов. В його роботі взяли участь як досвідчені вчені, так і аспіранти та магістранти історичного факультету ЖДУ ім. І. Франка. У доповідях були проаналізовані: особливості націотворення в умовах імперій Романових і Габсбургів та його вплив на формування національних держав у 1918 р. (В. Венгерська); формування модерної політичної карти та визначення кордонів після завершення Першої світової війни (О. Білобровець); розмір та значення польської допомоги для армії УНР у війні проти радянської Росії (А. Руккас, Київ). Молоді дослідники зупинились на розгляді історичних аспектів, сильних та слабких місць розробки й реалізації польських політичних проектів від Барської конфедерації до Першої світової війни (Я. Весельський), та аналізі сучасної політичної ситуації крізь оптику кризи національних держав та необхідності/можливості їх «перезавантаження» (О. Герасимчук).

Модератором пленарної дискусії «Історична політика та формування історичної пам'яті в країнах Балто-Чорноморського регіону» виступив професор Юрій Шаповал. Професор Леонід Зашкільняк, який є знаним фахівцем у галузі методології, розглянув теоретичні проблеми сучасної історичної політики в Україні, його оригінальні й нестандартні підходи до проблеми викликали жваву дискусію, яка, попри певну гостроту, не виходила за межі цивілізованого наукового діалогу.

Презентація української складової Музею Другої світової війни у Гданську, як польського місця пам'яті, докторанткою Варшавського університету О. Колесник, викликала зацікавлення, що відобразилось у питаннях та обговоренні проблем презентацій «важких» сторінок історії та місць пам'яті, з ними пов'язаних. Розгляд представлення поляків та Польщі в сучасних українських підручниках учасникам конференції запропонувала С. Батуріна.

Помітною подією в роботі конференції стала презентація нової монографії Г. Касьянова [1]. Автор зупинився на проблемах, які набули надзвичайної актуальності в останні роки. Перш за все, йдеться про інструменталізацію історії сучасними

політиками, безвідносно до державно-національних ознак, проте, з наголосом на українських реаліях. Нова монографія – це глибоке занурення в генеалогію явища під назвою «історична політика», що виходить за межі національних кордонів. Автор запропонував розгляд феномену у географічному та політичних контекстах. Серед питань, на які Автором були запропоновані відповіді: як та для чого політики використовують історію, яким чином відбувається процес конструювання історичної політики та які основні компоненти вона містить?

Важливе значення у книзі належить ілюстраціям, які значною мірою передають ставлення автора до керманічів процесів та їх учасників у сфері історичної політики. На обкладинці використано елемент відомої роботи-алегорії Ієроніма Босха «Човен дурнів». Картина присвячена абсурдності та гріховності католицької церкви початку XVI ст., однак її символізм над історичним та територіальним контекстом, що робить тему полотна незмінно актуальною. Головна ідея полягає у тому, що корабель без розумного керівника цілком беспорядний, адже ніхто не забезпечує безпеки човна. Зрозуміло, що рано або пізно човен неминуче загине разом зі своїми пасажирами.

Ще однією діючою особою монографії стали офорти Ф. Гойї із серії «Капрічос» (1799 р.). Викладу матеріалу першого розділу «Поняття і контексти» передують капрічос № 37 «А учень раптом не розумніший?». Розділ другий «Актори» позначений символікою капрічосу № 77 «Один одного». Розділ третій монографії, «Практики» відкриває капрічос № 13 під назвою «Гаряче».

Монографія побудована у відповідності із законами академічного жанру: перший розділ книги містить методологію й окреслення понятійно-категоріального апарату. Звісно, що в роботі, присвяченій історичній політиці, не могло не бути глави, в якій увага зосереджена на стереотипах та контекстах. Політика не може реалізовуватись без Акторів. Другий розділ монографії має саме таку назву, її зміст зосереджений на ролі державних інституцій (включно з Національним банком та Укрпоштою) у розробці та просуванні відповідних зразків політики. У ньому, серед іншого, Автор оцінює перехід більшості українських істориків 90-х рр. від комуністів до націоналістів як швидкий та безболісний. Г. Касьянов пояснює подібну легкість низкою факторів, серед яких: звичка обслуговувати владу і політичну кон'юнктуру, спеціально культивованим у моноідеологічних системах бажанням відповідати

суспільному запиту, пристосуванством, кар'єрними міркуваннями, нерозвиненістю критичної історіографії, врешті-решт елементарною потребою працевлаштування [с. 190].

Розділ третій «Практики» містить глави, присвячені ретроспективному огляду «націоналізації минулого» та його суверенізації; аналізу особливостей простору пам'яті від національних «ідолів» до пам'яті про геноциди та меморіальні закони. Остання глава розділу присвячена двом найближчим географічно сусідам – Польщі й Росії, та складним питанням минулого, яке знаходить безпосередній відголосок у сучасній історичній політиці. Автор наголосив на одній з ключових відмінностей у сприйнятті України та уявлень, які характеризують позиції політичної еліти цих двох країн. Йдеться про те, що у представників польських еліт, на відміну від російських, відсутні уявлення про «штучність», «неприродність» української нації та держави [с. 325]. Аналізуючи процес пошуку компромісів між польськими та українськими інтелектуалами й істориками з приводу вирішення «важких питань» спільної історії, Г. Касьянов підкреслив важливість дискусій й політичних домовленостей 2003 р. Їх головним результатом, стали: по-перше, озвучені позиції тієї частини суспільства, яка готова сприймати обговорення гострих проблем минулого задля віднаходження порозуміння, а по-друге – тональність дискусій стала стриманішою [с. 336]. Незмінним до сьогодні залишається такий алгоритм розвитку подій та дискусій довкола окреслених питань: в обох суспільствах є групи, налаштовані на конфронтацію, є групи, які прагнуть компромісу, діалогу та примирення, в обох суспільствах більшість взагалі байдужа до теми, а мова й набір питань для дискусії практично не змінюється [с. 336]. Чергові загострення дебатів довкола подій на Волині Автор окреслює як «календарні». Однак подібний стан речей зберігався до осені 2015 р. й приходу до влади у Польщі представників правих політичних сил. Автор звернув увагу на парадоксальність ситуації, в якій Росія визнавалась стимулюючим чинником в ескалації конфлікту між українськими та польськими правими [с. 347].

На думку Автора, правлячий клас обох країн незалежно від політичної орієнтації сил, які перебувають при владі, розглядає дружні і партнерські відносини із сусідом як пріоритет. Практично за всіма напрямками взаємин вдається знаходити прийнятні

для обох сторін варіанти з'ясування стосунків. За винятком одного – сфери історичної пам'яті. Підсумовуючи частину, присвячену українсько-польським «важким питанням» історії, Г. Касьянов підкреслює, що «медіатизація конфлікту та способи його репрезентації призводять до того, що суперечки щодо минулого між правими репрезентуються як конфлікт між націями, українцями й поляками, між державами – Україною та Польщею»[с. 351].

У підсумкових «Загальних зауваженнях» Автор наголошує на основній меті реалізації історичної політики – нав'язування суспільству певної форми колективної ідентичності [С. 391], й пропонує класифікацію двох режимів функціонування цієї політики – рутинний та кризовий. Окреслюючи головні тенденції історичної політики від кінця 80-х до 2000-х рр., Г.Касьянов виділяє відновлення, розширення та просування національного/націоналістичного нарративу історії та пам'яті, маргіналізації та витіснення радянсько-ностальгійного (в окремих випадках – російського-імперського-ностальгійного) й перехід до фази активної конфронтації, що посилилась в останні роки й позначена фізичним усуненням місць пам'яті двох останніх [с. 394]. Завершуючи книгу, й окресливши коло можливих досліджень сфери історичної політики, Г.Касьянов запросив вчених, які відділяють науку (історію) від політики до подальших інтелектуальних подорожей, проектів і звершень.

Під час презентації учасники конференції мали можливість взяти участь в обговоренні дратівливих питань, які знайшли відображення у книзі, а також почути відповіді на питання про особливості написання та видання книги.

Продовжила роботу конференції доповідь Сергія Гануса «Східна Галичина у «припливно-відпливній» ментальній географії 1914-1915 рр.». Виступ містив потужну аналітику, будувався на маловідомій джерельній базі, супроводжувався візуалізацією уявних конструкцій, та носив міждисциплінарний характер. Гострі та дискусійні питання пана Сергія стимулювали учасників до цікавої дискусії.

Невід'ємним атрибутом та вже доброю традицією щорічної конференції стали презентації чергових проектів Лабораторії візуальної антропології ЖДУ ім. І.Франка. Цього року студенти історичного факультету разом з викладачами кафедри історії

України підготували відео на тему «Як Житомир та житомиряни пам'ятають» (Етнічні ландшафти пам'яті міста), після демонстрації якого відбулось обговорення.

Другу панельну дискусію «Концепція Гедройця-Мерошевського в інтелектуальному просторі другої половини ХХ ст. і формування українсько-польських взаємин доби незалежності» модерував професор Леонід Зашкільняк. Її робота містила презентацію документального фільму «Єжи Гедройць. Магічна сила слова». У конференції брали участь режисер фільму Ірина Шатохіна та автор сценарію й «голос та обличчя у кадрі», професор Юрій Шаповал. У своєму документальному проекті Автори спробували дати відповіді на питання: що спонукало польського аристократа Є. Гедройця стати прихильником ідеї незалежності України та її активного просування спочатку в емігрантських колах, а з часом і в політичних? Цікаві інтерв'ю, атмосфера польської та французької столиць та їх затишних передмість перенесли учасників конференції у непрості, проте насичені подіями й яскравими постатями 60-80-ті рр. ХХ ст. Злагоджена операторська, режисерська та сценаристська робота дозволили створити добротний інтелектуальний продукт, присвячений ключовій постаті в процесі українсько-польського порозуміння, апогеєм якого стало визнання Польщею, першою серед інших країн, незалежності України. У роботі панелі взяв участь студент третього курсу історичного факультету ЖДУ ім. І.Франка Іван Бордюг з доповіддю на тему: «Єжи Гедройць та українське питання в період «холодної війни».

Учасники продовжили роботу на секційних засіданнях «Польські та українські шляхи до незалежності», «Соціальна сфера та повсякдення в умовах війни, революцій, авторитарних та тоталітарних політичних режимів». У них взяли участь: М.Потапенко, один з небагатьох полоністів, який у своїй доповіді зупинився на аналізі громадсько-політичного життя поляків в добу Української держави (квітень-грудень 1918 р.). В. Магась виступив із доповіддю «Польське питання в діяльності Союзу землевласників та землеробів Південно-Західного краю (1906-1909 рр.)», С. Олійник зупинився на спогадах львівських поляків періоду російської окупації міста під час Великої війни. О. Цимбалюк розглянула польський кінематограф радянського періоду та відомих польських акторів в контексті символічності їх кінематографічних героїв.

Налагодження наукового діалогу між представниками наших країн, якому, безперечно сприяють проаналізовані в огляді конференції, одна із основних заporук нормалізації українсько-польських стосунків. Навіть часткова гармонізація поглядів польських та українських еліт щодо минулого сприятиме співпраці обох країн й водночас допоможе протистояти антиукраїнській та антипольській пропаганді, яка має місце в умовах сучасної гібридної війни.

Література:

1. Касьянов Г. Past Continuous: історична політика 1980-2000-х: Україна та сусіди. – К.: Laurus, Антропос-Логос-Фільм. 2018. – 428 с.